

รูปแบบการสร้างสังคมสันติภาพของมหาวิทยาลัยฟาฏอนีโดยใช้มัสยิดเป็นฐานในจังหวัดปัตตานี

Received: February 7, 2024,  Revised: March 26, 2024,  Accepted: June 20, 2024

อาแว แม่ฮูมา¹

ซุลกอร์นัยน์ เบ็ญยา²

มุฮัมหมัดอาหมีน คอยา³

บทคัดย่อ

จุดประสงค์ การวิจัยในครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างสังคมสันติภาพของมหาวิทยาลัยฟาฏอนีโดยใช้มัสยิดเป็นฐานในจังหวัดปัตตานี

วิธีการศึกษา การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย อิหม่าม คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด สัปบุรุษ ปราชญ์ชาวบ้าน เยาวชนและตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและเอกชน จำนวน 10 ชุมชน ๆ ละ 20 คน รวมทั้งหมด 200 คน โดยการคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดจากพื้นที่จังหวัดปัตตานี การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยอิงตามกรอบการสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์กลุ่ม เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการศึกษา รูปแบบการสร้างสังคมสันติภาพของมหาวิทยาลัยฟาฏอนีโดยใช้มัสยิดเป็นฐาน ทางมหาวิทยาลัยฟาฏอนีร่วมกับสับมัสยิดในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ได้พัฒนา “โมเดลสันติภาพ (Peace Model)” ประกอบด้วย 1) P = Pillar หมายถึง การยึดหลักคำสอน 2) E = Education หมายถึง การยึดหลักของกระบวนการศึกษาเรียนรู้ 3) A = Anasyid หมายถึง ยึดหลักของการถ่ายทอดผ่านบทเพลงแห่งสันติภาพ (อานาซีด) 4) C = Curriculum หมายถึง ยึดหลักของการพัฒนาหลักสูตรเพื่อสร้างนวัตกรรมชุมชน 5) E = Empowerment หมายถึง ยึดหลักของศักยภาพกำลังคน เพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมสันติภาพและสร้างนวัตกรรมชุมชน บนพื้นฐานของการทำงานเป็นไตรภาคี คือชุมชน รัฐ และเอกชน โดยมีมัสยิดเป็นฐาน

¹ ปร.ด. (อิสลามศึกษา), อาจารย์ คณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

อีเมลผู้เขียนหลัก: awae123456@gmail.com

² ศษ.ม (หลักสูตรและการสอน) อาจารย์ คณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี อีเมล: zulgornai.d@yiu.ac.th

³ ปร.ด. (อิสลามศึกษา), อาจารย์ คณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี อีเมล: muhamad1970@hotmail.com

การนำผลวิจัยไปใช้ สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด อีหม่าม คอเต็บ บิลาลและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการมัสยิด และสับบุรุษมัสยิด สามารถนำผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการปรับรูปแบบการสร้างสังคมสันติภาพโดยใช้มัสยิดเป็นฐานในจังหวัดปัตตานี 2) มัสยิดในพื้นที่จังหวัดปัตตานีควรเรียนรู้ถึงศักยภาพที่มีอยู่ของชุมชนในการประกอบการจัดทำโมเดลสันติภาพ หรือ Peace Model เพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนาให้กับชุมชนได้ดำเนินการตามที่ชุมชนต้องการและทำให้เกิดการตื่นตัวและมีความสนใจในการเรียนรู้ในการสร้างสันติภาพ

คำสำคัญ: สังคม, สันติภาพ, ฟาฏอนี, ปัตตานี

Model for Creating a Peaceful Society of Fatoni University Using a Mosque as a Base in Pattani Province

Received: February 7, 2024,  Revised: March 26, 2024,  Accepted: June 20, 2024

Arwae Maeuma¹

Zulqornai Benya²

Muhammad Ameen Khoya³

Abstract

Objectives: This research is qualitative. The Objective is to study the model for building a peaceful society at Fatoni University using a mosque as a base in Pattani Province.

Methodology: Data was collected through in-depth interviews with key informants, including Imams, Islamic committees at mosques, laypeople, and local scholars. Youth and representatives of government and private agencies, 10 communities, 20 people each, totaling 200 people, selected according to specified criteria from the area of Pattani province. Data was analyzed using a content analysis method. It is based on an in-depth interview framework and group interviews to answer the research objectives

Research findings: Model for creating a peaceful society at Fatoni University using a mosque as a base. Fatoni University, together with ten mosques in Pattani province, has developed the “Peace Model” consisting of 1) P = Pillar, meaning adherence to doctrine, and 2) E = Education, meaning adherence to the principles of the educational process. Learn 3) A = *Anasyid* means adhering to the principles of transmitting through songs of peace (*Anasyid*) 4) C = Curriculum means adhering to the principles of curriculum development to create

¹ Ph.D. (Islamic Studies), Lecturer, Faculty of Islamic Studies, Fatoni University Corresponding Author

Email: awae123456@gmail.com

² M.Ed. (Curriculum and Instruction), Lecturer, Faculty of Islamic Studies, Fatoni University

Email: zulqornai.d@yiu.ac.th

³ Ph.D. (Islamic Studies), Lecturer, Faculty of Islamic Studies, Fatoni University Email: muhamad1970@hotmail.com

community innovators 5) E = Empowerment means adhering to Principles of manpower potential to lead to the creation of a peaceful society and create community innovators. Based on working in a tripartite manner, namely the community, state, and private sector, the mosque is the base.

Contributions: 1) Office of the Provincial Islamic Committee, Imam Khateb Bilal, and the Mosque Islamic Committee related to the management of the mosque. The results of this research can be used as a guideline for adjusting the model for creating a peaceful society using mosques as a base in Pattani Province. 2) Mosques in Pattani Province should learn about the existing potential of the community in creating a peace model, or the Peace Model to set the direction for development for the community to proceed as the community desires and create awareness and interest in learning in creating peace.

Keywords: Social, Peace, Fatoni, Pattani

บทนำ

สันติภาพ (Peace) เป็นสิ่งที่ทุกสังคมพึงประสงค์ ความรุนแรงเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา และต้องหาทางในการจัดการกับปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น แนวทางหนึ่งในการป้องกันและจัดการกับความขัดแย้งรุนแรงสามารถกระทำได้โดยหาข้อมูลความรุนแรงของแต่ละพื้นที่ในเชิงเปรียบเทียบ รวมถึงหาสาเหตุของความขัดแย้งดังกล่าว และหาผู้ที่มีความสามารถในการป้องกันและจัดการกับปัญหานั้นได้ การทราบถึงข้อมูลดังกล่าวอย่างเพียงพอจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเที่ยงตรงและทันเวลา ภายใต้หลักความมีเหตุผลมิใช่การใช้ความรู้สึกหรืออารมณ์ในการแก้ไขปัญหา ในต่างประเทศมีการสร้างระบบข้อมูลเฝ้าระวัง (Early Warning) เพื่อป้องกันความขัดแย้งรุนแรง เป็นการระบุถึงประเภทของความขัดแย้ง รวมถึงการประเมินว่าใกล้จะเกิดความรุนแรงขึ้นมากน้อยเพียงใด ตัวอย่างเช่น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์จะมีโอกาสเกิดขึ้นได้มากในประเทศที่เป็นรัฐล้มเหลว (State Failure) และมีการละเมิดสิทธิมนุษยชน เป็นต้นเพื่อให้หลักนิติธรรมได้พิทักษ์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ขัดแย้งกันโดยการปลุกปั่นของนักการเมืองและพรรคการเมืองทุกพรรคที่ทุจริตคอร์รัปชันร่วมกับข้าราชการและนักธุรกิจการเมือง (Srivithaya, 2015)

นอกจากการจัดทำดัชนีชี้วัดด้านสันติภาพในระดับโลก มีการวัดสันติภาพในระดับประเทศในหลายประเทศ เช่น แอฟริกาใต้ จัดทำโดย Institute for Justice and Reconciliation (IJR) มีการวัดสถานการณ์ด้านสันติภาพและความปรองดองในระดับประเทศ ที่เรียกว่า SA Reconciliation Barometer Survey ในด้านของเชื้อชาติ ชนชั้น ความไม่เท่าเทียมกัน (คนจน คนรวย) ความเชื่อมั่นและไว้วางใจในสถาบันทางการเมือง และความมั่นคงของมนุษย์ รายงานสำรวจอุณหภูมิวัดความปรองดองของแอฟริกาใต้ ได้ให้ความหมายของการสร้างความปรองดอง โดยสรุปจาก Charles Villa Vicencio (2013) Louis Kriesberg (2007) และ Galtung (1996)

บทบาทของมหาวิทยาลัยฟาฏอนี คือ การสร้างผลประโยชน์ต่อสังคมมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเยาวชนที่ดี ให้รู้จักการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันต่อสังคม และสามารถสร้างให้เยาวชนมีชีวิตที่ดีขึ้นต่อสังคม และสามารถสร้างประชาชาติให้มีคุณภาพ และที่สำคัญที่สุดคือ การสร้างสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้/ Role of Fatoni University in Establishing Peace in the Three Southern Border Provinces เพราะมหาวิทยาลัยฟาฏอนีมีรายวิชาที่บังคับคือ รายวิชาสันติศึกษา ซึ่งสามารถการันตีว่าผู้เรียนสามารถสร้างสันติภาพต่อสังคมได้อย่างสงบสุข และสามารถสร้างเยาวชนให้มีสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และที่สำคัญมหาวิทยาลัยมีแนวทางหลักคือการสร้างสันติภาพในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติและสังคมโลก รวมทั้งโลกหน้าด้วย โดยให้คนในสังคมมีความรู้เรื่องศาสนาผ่านสโลแกน อุมมะฮ์ วาหิดะฮ์ (ประชาชาติเดียวกัน) และอุมมะฮ์ วะสะฎอ (ประชาชาติสายกลาง) และมหาวิทยาลัยได้ปลูกฝังบัณฑิตรักและสร้างสรรค์สันติภาพในสังคมพหุวัฒนธรรมตามหลักการอิสลาม

บทบาทของมัสยิดเป็นสถานที่มุสลิมประกอบศาสนกิจ ศูนย์รวมศรัทธาของมุสลิม ศูนย์รวมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ชีวิตของมุสลิมผูกพันอยู่กับมัสยิดนับตั้งแต่เกิดมาจนถึงขั้นบันปลายของชีวิต และยังเป็นฐานของการสร้างสังคมสันติภาพ ทั้งนี้การจัดระเบียบทางสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นสมาชิก จะต้องปฏิบัติ

ตามกฎระเบียบที่ควบคุมตามตำแหน่งสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคน บรรทัดฐานทางสังคมจะมีระบบแบบแผน เป็นที่ยอมรับและเข้าใจร่วมกันของคนในสังคม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (เดียน คำดี, 2553: 181) การใช้มัสยิดเป็นฐานในการอยู่ร่วมกันนั้น จากผลการวิจัยการใช้มัสยิดเป็นฐานในการแก้ปัญหาการอยู่ร่วมกันสังคมสันติภาพ ประกอบด้วย (1) การทบทวนกระบวนการทัศน์ของผู้นำมัสยิด (2) การทำงานร่วมกันของผู้นำชุมชนมุสลิมภายใต้หลัก “อียาดะฮ์” (3) การรณรงค์กำหนดกิจกรรมให้เกิดพลวัต การละหมาดร่วมให้มัสยิดเป็นศูนย์กลางของการเสริมสร้างพลังศรัทธาของชุมชน (4) มัสยิดแสดงบทบาทเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน (5) การจัดการความรู้โดยใช้มัสยิดเป็นศูนย์กลาง โดยจัดการความรู้ที่สอดคล้องกับหลักคำสอนทั้งทางโลกและทางธรรม (6) จัดการความสัมพันธ์ตามหลักคำสอนระหว่างมุสลิมกับมุสลิม และระหว่างมุสลิมกับคนต่างศาสนาในลักษณะของสังคมพหุวัฒนธรรม (7) จัดการทรัพย์สินเป็นกองทุนของชุมชนโดยมีมัสยิดเป็นศูนย์กลาง (8) มัสยิดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนและเป็นศูนย์กลางของกระบวนการชুরอ และ (9) กระบวนการชुरอกำหนดกฎกติกาของชุมชนร่วมกัน (ชินวัฒน์ แม้นเดช และคณะ, 2562: 222-231)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ และมีความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างสังคมสันติภาพของมหาวิทยาลัยฟาฏอนีโดยใช้มัสยิดเป็นฐานในจังหวัดปัตตานีเพื่อเป็นสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานีให้ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างสังคมสันติภาพของมหาวิทยาลัยฟาฏอนีโดยใช้มัสยิดเป็นฐานในจังหวัดปัตตานี

วิธีการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์กลุ่ม สันทนากลุ่ม และเวทีแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างสังคมสันติภาพของมหาวิทยาลัยฟาฏอนีโดยใช้มัสยิดเป็นฐานในจังหวัดปัตตานี โดยมีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลหลัก

โดยเลือกมัสยิดในพื้นที่/ชุมชนในจังหวัดปัตตานีที่มีบทบาทโดดเด่นในด้านการสร้างสังคมสันติภาพในสังคมพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) มัสยิดอัสตานา ตำบลบางปู 2) มัสยิดตะโละดือรามัน ตำบลตะโละดือรามัน 3) มัสยิดตะลุบัน ตำบลตะลุบัน 4) มัสยิดดารุลนาอิม ตำบลตุง 5) มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี ตำบลอาเนาะรู 6) มัสยิดอรรธมมานียะห์ (บราโอ) ตำบลปุยุด 7) มัสยิดนัจมุดดิน ตำบลทรายขาว 8) มัสยิดกรือเซะ (มัสยิดเก่า) ตำบลตันหยงลุโล๊ะ 9) มัสยิดรายอปัตตานี ตำบลจะบังติกอ 10) มัสยิดอัลมุฟลิฮีน ตำบลควน เก็บ ข้อมูลจากอิหม่าม คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด สัปบุรุษ ปราชญ์ชาวบ้าน เยาวชนและตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ชุมชนละ 20 คน จำนวนทั้งหมด 200 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกใช้สัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการสร้างสังคมสันติภาพของมหาวิทยาลัยฟาฏอนีโดยใช้มัสยิดเป็นฐานในจังหวัดปัตตานี แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นสภาพทั่วไปของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ อิหม่าม คอเต็บ บิลาและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการสร้างสังคมสันติภาพของมหาวิทยาลัยฟาฏอนีโดยใช้มัสยิดเป็นฐานในจังหวัดปัตตานี จนเป็นชุมชนที่เกิดสันติภาพและสามารถพึ่งตนเองได้

การสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร งานวิจัยและเครื่องมือของการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลและแนวทางในการสร้างเครื่องมือตามจุดประสงค์ของการวิจัย

2. กำหนดขอบเขตในการสร้างโมเดลสันติภาพ (Peace Model) เพื่อให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวิจัย

3. สร้างโมเดลจำลองให้ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมพหุวัฒนธรรม รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมพหุวัฒนธรรมโดยมีมัสยิดเป็นฐาน แนวทางการพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมพหุวัฒนธรรม ที่สร้างขึ้นเพื่อขับเคลื่อนชุมชนสู่สังคมสันติภาพ และสร้างนวัตกรรมมัสยิด (Smart Young Innovator) ที่มีนวัตกรรมการทำงาน (Tri-alliance working scheme innovation) ของมัสยิดรูปแบบใหม่ ซึ่งสามารถถ่ายทอดสินทรัพย์ความรู้ถาวร (Permanent knowledge asset) และขับเคลื่อนให้มัสยิดเป็นแพลตฟอร์มการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพจนเป็นชุมชนพึ่งตนเองได้

4. จัดเวทีประชุมเพื่อการตรวจสอบความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติและแนวทางการพัฒนาโมเดลสันติภาพ (Peace Model) ที่สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่และวิถีชีวิตโดยมีมัสยิดเป็นฐานโดยการเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประชุมรับฟังความคิดเห็น ซึ่งในการประชุมเป็นการประชุมเพื่อสนทนหารื้อเน้นการให้ข้อมูล การรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของการนำรูปแบบไปใช้ โดยดำเนินการดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการจัดประชุม

1.1 เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติและแนวทางการพัฒนา โมเดลสันติภาพ (Peace Model)

1.2 เพื่อนำข้อเสนอแนะจากการจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็น มาปรับปรุงแนวทางการพัฒนาโมเดลสันติภาพ (Peace Model) ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. การคัดเลือกผู้เข้าประชุม

ผู้เข้าร่วมเวทีประชุม ได้แก่ อิหม่าม นวัตกรรมชุมชน ตัวแทนจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนนักวิชาการของมหาวิทยาลัยฟาฏอนี ซึ่งได้มาด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วม

3. การเตรียมการประชุม

4. ขั้นตอนในการดำเนินการจัดประชุม

การดำเนินการประชุม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนดังนี้

4.1 การนำเสนอแนวทางการพัฒนาโมเดลสันติภาพ (Peace Model) ที่สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่และวิถีชีวิตโดยมีมัสยิดเป็นฐาน โดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อสร้างโมเดลสันติภาพ (Peace Model)

4.2 ดำเนินการรับฟังความคิดเห็น เพื่อร่วมกันพิจารณาให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการนำโมเดลสันติภาพ (Peace Model) ไปปฏิบัติ รวมทั้งข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. ปรับปรุงเครื่องมือ โมเดลสันติภาพ (Peace Model)

ขั้นตอนนี้จะเป็นการนำข้อเสนอแนะจากเวทีการประชุมอิหม่ามและนวัตกรรมชุมชนพร้อมนักวิชาการมหาวิทยาลัยฟาฏอนีมาปรับปรุงโมเดลสันติภาพ (Peace Model) ให้สมบูรณ์

6. นำเครื่องมือที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความครอบคลุมด้านภาษา เนื้อหาและสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์ตามเนื้อหา (Content Analysis) โดยอิงตามกรอบการสัมภาษณ์เชิงลึกสัมภาษณ์กลุ่ม เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในส่วนของวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีถอดบทเรียน การสนทนา และเวทีแลกเปลี่ยนจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ตามเนื้อหา (Content Analysis) ด้วยเช่นกัน

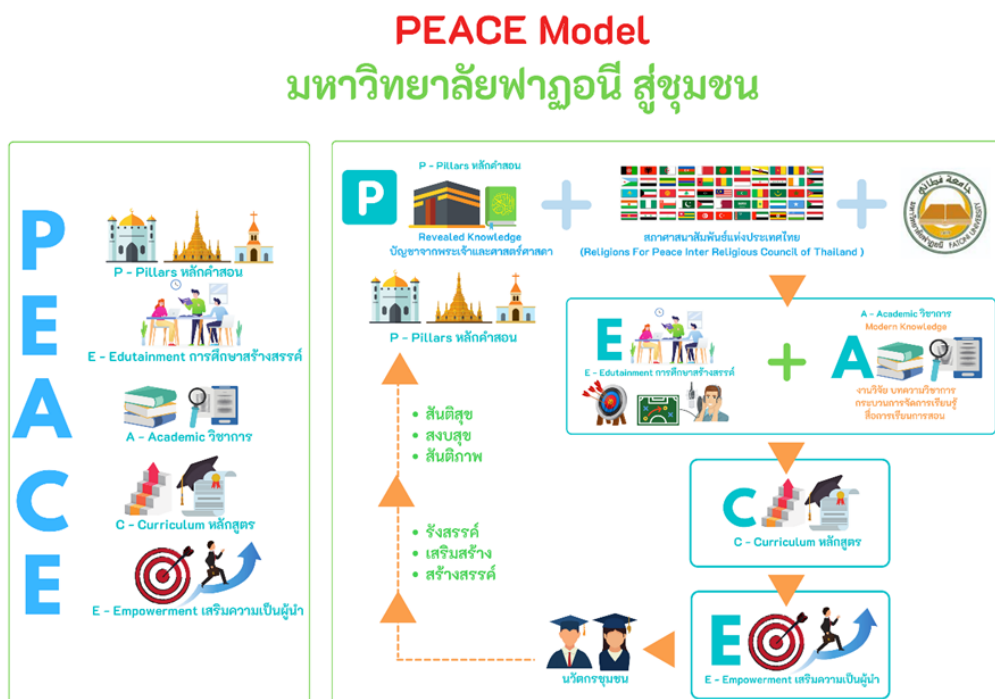
ผลการวิจัย

รูปแบบการสร้างสังคมสันติภาพของมหาวิทยาลัยฟาฏอนีโดยใช้มัสยิดเป็นฐานในจังหวัดปัตตานีในการวิเคราะห์ข้อมูลจากการร่วมระดมความคิดเห็น (workshop) สามารถสรุปเป็นประเด็นรวบยอด ดังนี้

จุดเริ่มต้นในการพัฒนาด้านการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับระบบการศึกษาทุกระดับ ซึ่งสถาบันในระดับอุดมศึกษาได้เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างการพัฒนาศักยภาพของบุคคล อีกทั้งเป็นแหล่งที่อุดมไปด้วยความรู้จากศาสตร์อันหลากหลายเป็นตัวจุดประกายความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถตอบสนองความคาดหวังของสังคมผ่านการให้บริการความรู้เชิงวิชาการที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์อันก่อให้เกิดการพัฒนาแบบองค์รวม พร้อมทั้งต่อยอด ภูมิปัญญาและสร้างสรรค์นวัตกรรมสังคมใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างเหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

มหาวิทยาลัยฟาฏอนีเป็นหนึ่งในมหาวิทยาลัย ที่มุ่งผลิตบัณฑิตและงานวิจัยที่มีคุณภาพควบคู่กับการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการนำความรู้ความเชี่ยวชาญจากบุคลากรทางการศึกษาในการให้บริการวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามความต้องการของชุมชน ผ่านโครงการบริการวิชาการและโครงการวิจัยรับใช้สังคมที่แต่ละคณะได้จัดทำขึ้นตามความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่เพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากองค์ความรู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้และร่วมกันพัฒนาท้องถิ่น การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร ความรู้ที่เป็นประโยชน์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชนเกิดการส่งต่อและรับความรู้ที่สามารถนำไปผสมผสานกับความรู้ของชุมชนที่มีอยู่เดิมจนก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่และถ่ายทอดหมุนเวียนกันต่อไปอย่างเป็นระบบ อาจกล่าวได้ว่าการถ่ายทอดความรู้เป็นกระบวนการสำคัญที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล

ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเป็นตัวช่วยสนับสนุนและพัฒนางานให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งในบริบทของมหาวิทยาลัยฟาฏอนีการถ่ายทอดความรู้จะช่วยทำให้ฐานความรู้ที่ถูกจัดเก็บไว้มีการถ่ายทอดออกไปสู่ชุมชนภายนอกในรูปแบบของการจัดอบรม สัมมนา โครงการบริการวิชาการ และโครงการวิจัยรับใช้สังคม เป็นต้น ทั้งนี้ การศึกษาบทบาท รูปแบบและกลไกของมหาวิทยาลัยฟาฏอนีในกระบวนการสร้างการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนโดยใช้มัสยิดเป็นฐานนั้น ทางมหาวิทยาลัยฟาฏอนีร่วมกับ 10 ชุมชนมัสยิด ซึ่งประกอบด้วย ด้านคุณภาพชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมโดยยึดหลักการจากอัลกุรอานและ อัลหะดีษมาเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตเพื่อให้มุสลิมมีคุณภาพชีวิตที่ดีและได้รับความสุขทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งร่างกาย จิตใจ ความรู้สึกตลอดจนการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพและเกิดสันติภาพ ประกอบด้วย มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี ตำบลอาเนาะรู มัสยิดนัจมุดดิน ตำบลทรายขาว มัสยิดสุตตานมุซัฟฟาร์ซาร์ (กรือเซะ) ตำบลตันหยงลูโละ และมัสยิดรายอ ตำบลจะบังติกอ ด้านการศึกษาและมนุษยธรรม เป็นคุณธรรมจริยธรรมจากคัมภีร์และคำสอน สันติศึกษาและคุณภาพชีวิต และการช่วยเหลือมนุษยธรรม ประกอบด้วย มัสยิดอัตตะฮาวุน ตำบลบางปู มัสยิดดารุลอามาน (โสร่ง) ตำบลเขาตม มัสยิดอิบาดูรเราะห์มาน (บราโอ) ตำบลปูยู และมัสยิดอัลมุฟลีสีน (ปาลัส) ตำบลควน ด้านการเงินและเศรษฐกิจ เป็นระบบการจัดเก็บเงิน “บัยตุลมาล” และกองทุนเงินชุมชน “คิมมัด” ประกอบด้วยมัสยิดนุรุลฮารีฟ ตำบลตะโล๊ะดีอรัมัน และมัสยิดตะลุบัน ตำบลตะลุบัน ได้พัฒนาโมเดลสันติภาพ (Peace Model) เพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมสันติภาพและสร้างนวัตกรรมชุมชน บนพื้นฐานของการทำงานเป็นไตรภาคี คือชุมชน รัฐ และเอกชน โดยมีมัสยิดเป็นฐาน ดังรูปภาพโมเดลสันติภาพ (Peace Model)



Peace Model คือรูปแบบการพัฒนาชุมชนมัสยิดให้เกิดความสันติสุขในสังคม โดยจะผ่านกระบวนการกิจกรรมต่างๆ ที่ได้ร่วมกันออกแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิของมหาวิทยาลัยฟาฏอนีและ 10 มัสยิดต้นแบบ ซึ่งจะดำเนินกิจกรรมกระบวนการผ่านการถอดรหัสของคำว่า Peace ดังนี้

P = Pillar หมายถึง การยึดหลักคำสอน

E = Education หมายถึง การยึดหลักของกระบวนการศึกษาเรียนรู้

A = Anasyid หมายถึง ยึดหลักของการถ่ายทอดผ่านบทเพลงแห่งสันติภาพ (อานาซีด)

C = Curriculum หมายถึง ยึดหลักของการพัฒนาหลักสูตรเพื่อสร้างนวัตกรรมชุมชน

E = Empowerment หมายถึง ยึดหลักของศักยภาพกำลังคน

รูปแบบของการนำโมเดลสันติภาพมาใช้ในกระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมผ่านกระบวนการและกิจกรรมดังนี้

1) การยึดหลักของ Pillar (หลักคำสอน)

การยึดหลักของ Pillar ซึ่งหมายถึง การยึดใช้คำสอนของอัลกุรอาน และอัลหะดีษ เป็นหลักแรกในการดำเนินชีวิตในสังคมที่หลากหลายทางวัฒนธรรม หลักรองคือการสร้างความเข้าใจการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติผ่านการพูดคุยอย่างเข้าใจของหลายฝ่ายขององค์กรศาสนาสนสัมพันธ์แห่งประเทศไทย ซึ่งมีสำนักงานตั้งอยู่ที่มหาวิทยาลัยฟาฏอนี โดยมีอธิการบดีมหาวิทยาลัยฟาฏอนีเป็นประธานร่วมศาสนาเพื่อสันติภาพ

โดยจะมีการจัดกิจกรรมในรูปแบบ “มุลตากอประจำปี” ซึ่งจะมีการเสวนาเพื่อให้ชุมชนเข้าใจถึงหลักคำสอนในอิสลามที่มาจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสันติภาพ เพื่อเชื่อมโยงไปยังกิจกรรมอื่นๆ ในการถอดองค์ความรู้ในการสร้างสังคมสันติภาพในชุมชน ซึ่งภายในงานจะมีกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1.1 จัดเวทีสานเสวนาในประเด็นสันติภาพโดยนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญในด้านสันติภาพในบริบทของอิสลามและบริบททั่วไป

1.2 กิจกรรมนำเสนอการจัดการความรู้ด้านสันติภาพที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของแต่ละมัสยิด

1.3 กิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนได้แสดงออกถึงความเห็นและความสามารถในการด้านสันติภาพ เช่น กิจกรรมประกวดสร้างคลิปสั้นในประเด็นสันติภาพ กิจกรรมวาดรูประบายสี กิจกรรมประกวดออกแบบโลโก้ “โมเดลสันติภาพ”

2) การยึดหลักของ Education (การศึกษาเรียนรู้)

การยึดหลักของ Education ซึ่งหมายถึง การศึกษาผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้วยการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์หรือทักษะที่มาจากหลักการอัลกุรอานและอัสสุนนะห์จากชนรุ่นหนึ่งไปยังชนอีกรุ่นหนึ่ง รวมทั้งการศึกษาในรูปแบบที่เป็นกระบวนการอบรมและบ่มเพาะสติปัญญา ร่างกายและจิตวิญญาณ ทั้งนี้เพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวทางของอิสลาม ซึ่งรูปแบบหรือกระบวนการในการนำการศึกษาสู่การปฏิบัติมีดังนี้

2.1 ศึกษาในรูปแบบของฮาลาเกาะห์/กลุ่มศึกษา (Study Group)

2.2 ศึกษาในรูปแบบของมัจลิสอิลมีย์ (บรรยายธรรมของมัสยิดประจำสัปดาห์)

2.3 จัดทำคู่มือหนังสือคุตบะห์ (ปาฐกถาธรรม) จำนวน 15 เรื่อง ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งจะถ่ายทอดผ่านการอ่านคุตบะห์ในการละหมาดวันศุกร์เป็นประจำทุกสัปดาห์

3) การยึดหลักของ Anasyid (อานาซิด)

การยึดหลัก Anasyid หมายถึง การถ่ายทอดเรื่องราวชาวปัตตานีผ่านบทเพลงแห่งสันติภาพ (อานาซิด) จำนวน 3 บทเพลง ซึ่งแสดงถึงความเป็นพหุวัฒนธรรมที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจกัน รูปแบบอานาซิดจะมีทั้งจังหวะเร็วและช้าสลับกันไป และมีเครื่องเสียงดนตรีเฉพาะที่อนุญาตในศาสนาอิสลามเท่านั้น เช่น กลองตุฟ เสียงขลุ่ยที่ไม่มีผิดศีลธรรม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของเนื้อหาและเนื้อที่นำมาขับร้องเป็นอานาซิดนั้น เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องการสร้างสันติภาพใน 3 ด้าน ดังนี้

3.1 เนื้อหาด้านคุณภาพชีวิตของคนในสามจังหวัดภาคใต้

3.2 เนื้อหาด้านเศรษฐกิจและสังคม

3.3 เนื้อหาด้านสังคมพหุวัฒนธรรม

4) การยึดหลักของ Curriculum (การสร้างหลักสูตรพัฒนานวัตกรรมชุมชน)

การยึดหลักของ Curriculum หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาเพื่อพัฒนานวัตกรรมชุมชนหรือนักวิจัยชาวบ้านให้ได้มาซึ่งผู้ที่สืบทอดมรดกทางปัญญาของชุมชนพร้อมมีการต่อยอดองค์ความรู้ผ่านการวิจัยจากนวัตกรรมชุมชน นำมาซึ่งแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนให้กับสังคมต่อไป โดยจะมีรูปแบบหรือกระบวนการดังนี้

กระบวนการในการสร้างหลักสูตรพัฒนานวัตกรชุมชน จะยึดแบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของ ไทเลอร์โดยเริ่มจากการศึกษาความต้องการของกลุ่มนวัตกรชุมชน จะประกอบด้วย ผู้นำศาสนาและเยาวชนที่มีคุณสมบัติและเงื่อนไขตามที่กำหนด จำนวน 20 คน เพื่อนำข้อมูลมาสร้างเนื้อหาให้กับผู้ที่จะเป็นนวัตกรชุมชน ซึ่งจากการได้จัดเวทีประชุมที่ผ่านมานั้นเนื้อหาที่ได้จากการสำรวจและจัดสนทนากลุ่มมีดังนี้

- 1) การสร้างบทบาทและหน้าที่ของผู้นำ ได้แก่ การสร้างภาวะผู้นำ และการทำงานเป็นทีม
- 2) ทักษะการจัดทำแผนองค์กร (มัสยิด) ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์องค์กร (มัสยิด) การกำหนดพันธกิจ การกำหนดเป้าหมาย การทำแผนปฏิบัติงาน และการทำโครงการ
- 3) ทักษะการคิดวิเคราะห์ (Design Thinking) ได้แก่ การใช้กระบวนการวิเคราะห์ยึดหลักของ Design Thinking
- 4) ทักษะทางด้านการใช้เทคโนโลยีเบื้องต้นในการขับเคลื่อนองค์กร ได้แก่ การใช้ Facebook การใช้ Line การใช้ YouTube และการใช้ TikTok

5) การยึดหลักของ Empowerment (เพิ่มศักยภาพกำลังคน)

การยึดหลักของ Empowerment หมายถึง ยึดหลักของศักยภาพกำลังคนบนพื้นฐานของความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่พร้อมจะเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นการที่ชุมชนจะมีผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมความรู้ที่มีอยู่ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้นั้นจึงจำเป็นต้องสร้างผู้รู้และเยาวชนขึ้นมาเป็นนวัตกรชุมชนเพื่อที่จะทำหน้าที่สานต่อภารกิจของชุมชนในการพัฒนาชุมชนและสังคมให้ยั่งยืนต่อไปได้ โดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของหลักสูตรนวัตกรชุมชนในโมเดลสันติภาพ (Peace Model)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยรูปแบบการสร้างสังคมสันติภาพของมหาวิทยาลัยฟาฏอนีโดยใช้มัสยิดเป็นฐานในจังหวัดปัตตานี มีประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปราย คือ โมเดลสันติภาพ (Peace Model)” ประกอบด้วย 1) P = Pillar การยึดใช้คำสอนของอัลกุรอาน และอัลหะดีษ เป็นหลักแรกในการดำเนินชีวิตในสังคมที่หลากหลายทางวัฒนธรรม หลักรองคือการสร้างความเข้าใจการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติผ่านการพูดคุยอย่างเข้าใจของหลายฝ่ายขององค์กรศาสนาสนสัมพันธ์แห่งประเทศไทย ซึ่งมีสำนักงานตั้งอยู่ที่มหาวิทยาลัยฟาฏอนี โดยมีอธิการบดีมหาวิทยาลัยฟาฏอนีเป็นประธานร่วมศาสนาเพื่อสันติภาพ 2) E = Education การยึดหลักของกระบวนการศึกษาเรียนรู้ เป็นการศึกษาผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้วยการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์หรือทักษะที่มาจากหลักการอัลกุรอานและอัลสุนนะห์จากชุมชนหนึ่งไปยังอีกชุมชนหนึ่ง รวมทั้งการศึกษาในรูปแบบที่เป็นกระบวนการอบรมและบ่มเพาะสติปัญญา ร่างกายและจิตวิญญาณ 3) A = Anasyid ยึดหลักของการถ่ายทอดผ่านบทเพลงแห่งสันติภาพ ซึ่งแสดงถึงความเป็นพหุวัฒนธรรมที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจกัน รูปแบบอานาซีดจะมีทั้งจังหวะเร็วและช้าสลับกันไป และมีเครื่องเสียงดนตรีเฉพาะที่อนุญาตในศาสนาอิสลามเท่านั้น เช่น กลองดุฟ เสียงขลุ่ยที่ไม้อัดศีลธรรม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของเนื้อหาและเนื้อที่นำมาขับร้องเป็นอานาซีดนั้น 4) C = Curriculum ยึดหลักของการพัฒนาหลักสูตรเพื่อสร้างนวัตกร

ชุมชน การสร้างขึ้นหลักสูตรมาเพื่อพัฒนานวัตกรรมชุมชนหรือนักวิจัยชาวบ้านให้ได้มาซึ่งผู้ที่จะสืบทอดมรดกทางปัญญาของชุมชนพร้อมมีการต่อยอดองค์ความรู้ผ่านการวิจัยจากนวัตกรรมชุมชน นำมาซึ่งแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนให้กับสังคมต่อไป 5) E = Empowerment ยึดหลักของศักยภาพกำลังคน บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่พร้อมจะเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา

ฉะนั้นการที่ชุมชนจะมีผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมความรู้ที่มีอยู่ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้นั้นจึงจำเป็นต้องสร้างผู้รู้และเยาวชนขึ้นมาเป็นนวัตกรรมชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bunga, Y. (2014) พบว่า นโยบายของมหาวิทยาลัยฟาฏอนีในการสร้างสันติภาพ คือ 1) ด้านการเปิดหลักสูตรและรายวิชาที่สนับสนุนสันติภาพเพื่อต้องการให้นักศึกษามีพื้นฐานและแนวคิดในเรื่องสันติภาพและเป็นบุคคลที่รักสันติภาพ 2) ด้านการผลิตบัณฑิตเพื่อสร้างสันติภาพในสังคมผ่านหลักสูตรรายวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมกีฬามุสลีย์ กลุ่มศึกษาอัลกุรอานและอบรมผู้นำต่าง ๆ เพื่อให้นักศึกษาเป็นแบบอย่างในการสร้างสันติภาพระดับชุมชน ชาติ และนานาชาติ และ 3) ด้านการสร้างจิตสำนึกให้กับชุมชนด้านสันติภาพ มหาวิทยาลัยฟาฏอนีพยายามทำหน้าที่เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และสันติภาพตามแบบอย่างอิสลาม โดยอาศัยการศึกษาการเขียนตำราและการนำเสนอในเวทีต่าง ๆ มหาวิทยาลัยมีแนวคิดหลักคือการสร้างสันติภาพในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก รวมทั้งโลกหน้าด้วยโดยให้คนในสังคมมีความรู้เรื่องศาสนาผ่านสโลแกนอุมมะฮ์วาหิดะฮ์ (ประชาชาติเดียวกัน) และอุมมะฮ์ วะสะฎูอ (ประชาชาติสายกลาง) และมหาวิทยาลัยได้ปลูกฝังบัณฑิตรักและสร้างสรรค์สันติภาพในสังคมพหุวัฒนธรรมตามหลักการอิสลาม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Yerot, M. Kasor, M. (2022: 403) พบว่า มหาวิทยาลัยฟาฏอนีได้มีการปลูกฝังจิตสำนึกแห่งความรักและความเมตตาเพื่อไม่ให้เกิดการอิจฉาริษยาในจิตใจต่อพี่น้องในสังคม โดยการผูกมัดปัจเจกบุคคลในชุมชนด้วยการสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน ให้ความเข้าใจเพื่อเป้าหมายชีวิตที่สูงส่งได้สร้างจิตสำนึกให้เชื่อฟังผู้หลักผู้ใหญ่ในการตัดสินใจต่าง ๆ และได้ผูกมัดการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กับชีวิตหลังความตายผ่านมัจลิสอิลมิ ผ่านการอ่านคุตบะฮ์ตามมัสยิด ผ่านกลุ่มฮาลาเกาะฮ์อัลกุรอาน กิจกรรมกีฬามุสลีย์ ผ่านการตักเตือนจากผู้บริหารหลังละหมาดซุหฺรทุกวัน ช่วยเหลือพี่น้องที่ขัดสนผ่านกิจกรรมฮาลาเกาะฮ์อัลกุรอาน ค่ายพัฒนาบุคลิกภาพนักศึกษาและบุคลากร ผ่านการตีพิมพ์หนังสือเพื่อทำความเข้าใจว่าเราเป็นประชาชาติเดียวกัน และหนังสือมาเป็นพี่น้องกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Saleah, A. et al., (2011) พบว่า มัสยิดที่มีองค์ความรู้อิสลามเป็นฐานและมีพัฒนาการทางความรู้อย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้เพื่อขยายขีดความสามารถที่ไม่เพียงแต่การเรียนรู้เท่านั้น การพัฒนาความรู้ใหม่ และความเข้าใจที่ถ่องแท้ถึงองค์ความรู้ในอิสลาม โดยมีมัสยิดเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ของมัสยิด คือ 1) ความยำเกรง เป็นจุดแรกเริ่มที่จะทำให้นักศึกษารู้จักควบคุมพฤติกรรมของตนเองมิให้ขัดกับหลักคำสอนของอัลลอฮ์ การพัฒนามัสยิดไปสู่องค์ความรู้อิสลามก็สามารถที่จะพัฒนาไปสู่มัสยิดที่เพียบพร้อมไปด้วยความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ในทุกมิติส่งผลให้มัสยิดนั้น ๆ ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน 2) หลักความดี มัสยิดมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนานตนเองสู่ความเป็นเลิศและมีความรอบรู้อย่างแท้จริง ในส่วนที่ตนเองต้องรับผิดชอบ โดยต้องมีความตั้งใจจริงและความบริสุทธิ์ใจ (อิกลาศ) ด้วยความมุ่งมั่น 3) การทำงาน

และเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ความร่วมมือร่วมใจกันอย่างสามัคคี ช่วยเหลือกัน พึ่งพาและมีความเป็นเอกภาพ เปิดใจให้กว้างพร้อมที่จะให้การช่วยเหลือ เสนอสิ่งดี ๆ ให้ผู้อื่นได้เสมอ ตราบใดที่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม

4) การมีสายสัมพันธ์แห่งภราดรภาพ คณะกรรมการมัสยิดและสภามุขของมัสยิดทุกท่านจะต้องชักทอสายสัมพันธ์ความเป็นภราดรภาพในอิสลามที่พันผูกครอบครัวอันเดียวกันอย่างแน่นแฟ้นบนหลักการความรักและให้ความช่วยเหลือ ทำความรู้จัก ถามไถ่ทุกข์สุขอย่างใกล้ชิด ให้และรับสละด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้ม ให้เกียรติซึ่งกันและกัน 5) การเผยแผ่อิสลาม มัสยิดได้ตระหนักว่ามนุษย์ทุกคนล้วนเป็นบ่าวของอัลลอฮ์ ลูกหลานของนบีอาดัมและประชาชาติของนบีมุหัมมัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่บรรดาชนต่างศาสนิกด้วยวิทย์ปัญญาอันลุ่มลึกปลูกฝังวิญญาณตามแนวทางของอัลลอฮ์ ที่ยึดมั่นหลักการสายกลางที่มีความสันติและวิทย์ปัญญาอันนำไปสู่ความเมตตา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Osman, T. Kamuning, M. Cheni, Y. (2013) พบว่ารูปแบบการสร้างสังคมสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยผ่านกระบวนการของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดพบว่า มัสยิดมีกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศาสนา และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา มีหลายกิจกรรมที่สามารถสร้างสังคมสันติภาพได้จัดการความขัดแย้งในครอบครัว พัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน มีการจัดการศึกษาให้กับเด็ก ๆ ใช้คุตบะห์วันศุกร์เกี่ยวกับสันติภาพ Model ของมัสยิดต้นแบบที่สามารถสร้างสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องมีโครงสร้างที่มีฝ่ายงานต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ครอบคลุมทุกด้านและมีความทันสมัย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Daoh, R. (2009) พบว่า อานาซีตมีบทบาทสำคัญต่อประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในฐานะเป็นสื่อสำคัญในการปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม พัฒนาและกระตุ้นเด็ก เยาวชน โดยเฉพาะพัฒนาการด้านการใช้ภาษามลายูสูงผลสำคัญในการหล่อหลอมบุคลิกของเด็กให้กล้าแสดงออก ซึ่งผลพวงสำคัญของการขับร้องอานาซีต คือ การสร้างความเบิกบานใจ และการผ่อนคลาย โดยเฉพาะในสถานการณ์ ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยที่เนื้อหาสาระของอานาซีตมุ่งเป้าหมายในการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่จิตใจผู้ขับร้องอันจะนำไปสู่การสร้างสันติภาพในการอยู่ร่วมกันในสังคมต่อไป

สรุปผลการวิจัย

โมเดลสันติภาพเป็นรูปแบบการพัฒนาชุมชนมัสยิดให้เกิดความสันติสุขในสังคม โดยจะผ่านกระบวนการกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ร่วมกันออกแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิของมหาวิทยาลัยฟาฏอนีและ 10 มัสยิดในพื้นที่จังหวัดปัตตานี “โมเดลสันติภาพ (Peace Model)” ประกอบด้วย 1) P = Pillar การยึดหลักคำสอน 2) E = Education การยึดหลักของกระบวนการศึกษาเรียนรู้ 3) A = Anasyid ยึดหลักของการถ่ายทอดผ่านบทเพลงแห่งสันติภาพ (อานาซีต) 4) C = Curriculum ยึดหลักของการพัฒนาหลักสูตรเพื่อสร้างนวัตกรรมชุมชน 5) E = Empowerment ยึดหลักของศักยภาพกำลังคน เพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมสันติภาพและสร้างนวัตกรรมชุมชน บนพื้นฐานของการทำงานเป็นไตรภาคี คือชุมชน รัฐ และเอกชน โดยมีมัสยิดเป็นฐาน เพื่อเป็นการพัฒนาประชาชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานีให้เกิดสันติภาพที่ยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1) สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด อีหม่าม คอเต็บ บิลาลและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการมัสยิด และสับบุรุษมัสยิด สามารถนำผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการปรับรูปแบบการสร้างสังคมสันติภาพโดยใช้มัสยิดเป็นฐานในจังหวัดปัตตานี

2) มัสยิดในพื้นที่จังหวัดปัตตานีควรเรียนรู้ถึงศักยภาพที่มีอยู่ของชุมชนในการประกอบการจัดทำโมเดลสันติภาพ หรือ Peace Model เพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนาให้กับชุมชนได้ดำเนินตามที่ชุมชนต้องการและทำให้เกิดการตื่นตัวและมีความสนใจในการเรียนรู้ในการสร้างสันติภาพ

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgements)

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ที่ได้สนับสนุนงบประมาณการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณคณะที่ปรึกษาประจำโครงการฯ และผู้อำนวยการสำนักวิจัยและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยฟาฏอนีที่ได้ให้แนวคิด คำชี้แนะ และแนะนำเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ตลอดเวลาในการทำงานวิจัย ทำให้คณะผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์ ขอขอบคุณอีหม่าม คอเต็บ บิลาล และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดทั้ง 10 มัสยิดกลุ่มตัวอย่างที่ได้กรุณาให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี คณะผู้วิจัยต้องขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

เอกสารอ้างอิง

- Bunga, Y. (2014). *Role of Fatoni University in Establishing Peace in the Three Southern Border Provinces*[Unpublished master's thesis]. Prince of Songkla University.
- Daoh, R. (2009). *Anasyid the Voice of Peace*(Research report). Princess Galyani Vadhana Institute of Cultural Studies, Prince of Songkla University Pattani Campus.
- Galtung, J. (1996). *Peace by peaceful means: Peace and conflict, development and civilization*. International Peace Research Institute Oslo; Sage Publications, Inc.
- Khamdi, D. (1998). *Sanasad*. Kasetsart University.
- Kriesberg, L. (2007). *Constructive conflicts: From escalation to resolution*. Rowman & Littlefield.
- Lederach, J. P. (1997). *Building Peace: Sustainable Reconciliation in Divided Societies*. United States Institute of Peace Press.

- Mandech, C., & Putsukee, T., & Thongfhua, S., & Langputeh, S. (2019). Model of Masjids in Mobilization of Taqwa Communities. *Journal of Yala Rajabhat University*, 14(2), 222-231.
- Osman,T., & Kamuning, M., & Cheni, Y. (2013). *Peace Building Society Model in the Three Southern Border Provinces of Thailand through Mosque Council Member Process*(Research report). supported by Yala Rajabhat University.
- Saleah, A., & Sidae, W., & Hanakamae, R., & Daemohheng, D. (2011). Model of learning and innovation in quality of life in Multicultural society using Masjid as a base in Pattani Province. *Journal of Islamic Studies, Prince of Songkla University*, 12(2), 32-33. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JOIS/article/view/254626/171069>
- Srivithaya, S. (2015). The Rule of Law and the Reconciliation by Buddhist Ways in Thai Society. *Journal of MCU Peace Studies*, 3(2), 20-29.
- Yerot, M., & Kasor, M. (2022). Fatoni University's Awareness-raising Approach to Dawah to Create a Peaceful Society. *Al-Hikmah Journal Fatoni University*, 12(24), 403. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/HIKMAH/article/view/254753/173427>